

Michal Spevák (Nový Sad 1974) je novinár, politológ, vydávateľ, prekladateľ, analytik, bývalý športovec, no najmä organizátor slovenského národného a kultúrneho života vo Vojvodine, na Slovensku a v Čiernej Hore. Jeho predkovia prišli do Báčskeho Petrovca na vtedajšiu Dolnú zem roku 1745 zo slovenského mestečka Málinec, dnešný okres Poltár v Banskobystrickom kraji. Petrovčania sa žili poľnohospodárstvom, na čo mali predurčené prírodné a klimatické podmienky. Azda vzťah k pôde a zomknutosť v novom prostredí ich vlastenecky zocelili.

Být Slovákom v zahraničí je mimoriadne zaujímavé

Michal Spevák je z deviatej generácie slovenských vystúhovacov. Jeho otec Michal Spevák starší (rodom s týmto menom štvrtý) sa v roku 1990 stal predsedom Matice slovenskej v Juhoslávii, túto prácu vykonával až do decembra 1996. S podporou rodiny v januári 1999 obnovil v Báčkom Petrovci starorodičovský dom z roku 1907, ktorý zdedil po otcových rodičoch – Michalovi, rodom tretí, a Zuzane Spevákovej, za slobodna Krivákovej – a zriadil v ňom pamätnú izbu (www.spevakovaizba.com). Michal štvrtý bol hercom v mestskom ochotníckom divadle v Petrovci (1972 až 1985), dlhorčným dopisovateľom týždenníka *Hlas ľudu* a spoločne so synom Michalom piatym vydal publikácie: bulletin *Slovenské národné slávnosti* (1996), *Svedectvá* (1997), *Obnovenie Matice slovenskej v Juhoslávii* (2000, druhé vydanie 2002).

Michal, rodom piaty, vydal publikácie *Sprievodca aukčnou privatizáciou v Srbsku* (2003), *Zlé časy* (2006), *Job shadow day* (2007), *Slováci v Čiernej Hore – Kto sme, čo sme a kam ideme* (2008), *Spievajme spolu* (2008), *Pod' so mnou farbit'* (2009), *Prvé tri (k)roky* (2010). Keďže v rokoch 1993 až 1997 študoval žurnalistiku na Filozofickej fakulte UK v Bratislave, celkom prirodzene prispieval do slovenských novín a časopisov. Od študentských rokov pravidelne prechádzal celé Slovensko a Juhosláviu, aby rozvíjal slovenskú a krajanskú myšlienku a vzťahy medzi Slovákm zo Slovenska a z Juhoslávie, ale aj z iných končín sveta, najmä Balkánu.

Nadviazali ste na svojho otca spontánne?

Otcova starká Zuzana napriek výhodným ponukám nepredala žiadne zachované antiqváriáty z rodinnej minulosti. Vďaka nej máme dnes svetoznámy skvost – zachovanú Bibliu z roku 1745. Moji rodičia sú obyčajní, skromní a veriaci ľudia. Otec právnik, mama

Michal Spevák so svojou rodinou

krajčírka. Vyrastal som s mladším bratom Andrejom. Mali sme krásne, ale príliš krátke detstvo. V roku 1990, keď bolo jasné, že Juhoslávia je sud s pušným prachom a keď sa tie najpočetnejšie národy Srbi a Chorváti začali politicky organizovať, Slováci žijúci na tomto území boli svedkami, ako sa nám dejiny odohrávali priamo pred očami. Obnovenie Matice slovenskej v Juhoslávii bolo logickým riešením, aby aj Slováci mali svoju strešnú organizáciu. Boli to nelahlé časy.

Matica slovenská vtedy zachraňovala, čo sa dalo. Napríklad Slovákom žijúcim v meste Ilok hrozilo násilné vystúhovanie, boli vyštavení šikanovaniu a násiliu. Pamätám si, že nejaký vojenský generál ponúkol otcovi úplatok, aby nereagoval na násilie voči civilistom – Slovákom a nebránil ich práva. Otec ponuku neprijal a o incidentoch informoval mnohé domáce a zahraničné inštancie. Vzápäť nám „náhodou?“ neznámi zlodeji na Všetkých svätých roku 1991 vykradli dom.

Slovákov v Iluku (dnešné Chorvátsko) sa podarilo zachrániť, a to bolo kľúčové, lebo keby začala vlna násilného vystúhovania a etnickej očistky územia, určite by sa ten proces rozšíril. Násilnému vystúhovaniu sa podarilo zabrániť napriek streľbe vojakov na delegáciu záchrancov a mierotvorcov. Matice slovenská v Juhoslávii vtedy zachraňovala ľudské životy obyčajných ľudí, pracovala v teréne s národom. Naučil som sa nehodnotiť ľudí podľa národnosti a vierovyznania, ale podľa ich vlastností.

Boli ste aktívny nielen v nepísanom vojvodinskom sídle Slovákov v Báčkom Petrovci, ale aj na iných miestach.

Veľa som cestoval. Krížom-krážom po Balkáne a celkovo po Európe. Rád cestujem, spoznávam zaujímavých ľudí a obyčaje. Zúčastnil som sa na vedeckých odborných seminároch a okrúhlych stoloch po celej Európe. Zvlášť si cením, keď ma roku 2000

rebelov. Zaujímavé je, že iba zopár metrov od miesta tejto exekúcie počas druhej svetovej vojny 21. októbra 1941 nemeckí fašisti popravili 7-tisíc obyvateľov tohto mesta, medzi nimi tristo detí a žiakov. Na malom priestore tol'ko tragédií a zločinu.

Aké máte spomienky na študentský život v Bratislave a na Slovensku, keď ste prišli do neznámeho prostredia krajiny vašich predkov?

Keď som roku 1993 prišiel do Bratislavu, bola to pre mňa veľká skúsenosť. Profesor Ján Sand nás učil, že vedomosti, čo si odnesieme z prednášok, závisia len od nás. Popri štúdiu som hrával futbal v FK Štart a neskôr v bēku ŠK Slovan Bratislava. V tom období v slovenskej futbalovej lige hrávali viacerí Slováci z Vojvodiny.

Počas štúdia ste nadviazali prvé styky s národnými a vlasteneckými organizáciami na Slovensku, začali ste budovať vzťahy medzi Slovákm v Srbsku a na Slovensku, v čom pokračujete dodnes.

Mládežníci Matice slovenskej v Juhoslávii sme mali v rokoch 1996 a 1997 výmenu so Slovenskou národnou mládežou. Mladí matičiari z Vojvodiny íšli do Varína pri Žiline a predstaviteľia SNM boli hostami v Petrovci. Výmeny skúseností mali zmysel, rozvíjali sa väzby a vzájomná spolupráca. O našom národnom živote bolo počut' v Slovenskom rozhlasu, písali o nás na Slovensku v novinách: Pravda, Slovenské národné noviny, v Srbsku: Hlas ľudu, Danas, Dnevnik, Sandžak revija, v Čiernej Hore: Pobjeda, Monitor, CG Ekonomist.

Plánujeme podobné aktivity pracovných a výmenných pobytov obnoviť. Podnikatelia slovenského pôvodu v Čiernej Hore si roku 2011 postavili dom na pobreží Jadranu, máme časť Jadranského mora a možnosť vykúpať sa v tyrkysovej vode, vylihovať na nádherných piesočnatých plážach a zabudnúť na zhon a stres. Slovenský dom na Jadranu istotne bude lákadlom pre turistov zo Slovenska aj z iných krajín. Výhodou je blízkosť medzinárodného letiska Tivat.

Stretli ste sa a rokovali s vysokými štátnymi predstaviteľmi. Je dôležité, aby Slovenská republika podporovala krajanov? Aké sú ich očakávania ku takpovediac materskému štátu?

Slováci žijúci mimo hranice Slovenskej republiky majú klesajúci trend, ktorý sa, bohužiaľ, bude ešte znižovať. Vo Vojvodine bolo v roku 1961 77 837 Slovákov, no v roku 2011 už len 52 750. Slovensko môže tento proces zabrániť pomocou legislatívy. Bez pomoci a podpory SR ako materskej krajiny hrozí slovenským menšinám a komunitám v zahraničí zrýchlená asimilácia, strata národného povedomia a kultúrnej identity. Treba komplexne novelizovať zákon č. 474/2005 Z. z. o Slovácoch žijúcich v zahraničí, prípadne nový zákon. Získanie Osvedčenia za-

hraničného Slováka vyžaduje desiatky dokladov, preložiť ich do slovenčiny a odozvať zastupiteľskému úradu SR alebo Úradu pre Slovákov žijúcich v zahraničí v Bratislave, čo je komplikované a finančne náročné. A tí, čo osvedčenie na koniec dostali, tvrdia, že novým zákonom o pobytu nie sú zvýhodnení.

Oženili ste sa, máte dvoch synov a žijete v Čiernej Hore. Azda prvú vec, ktorú ste po príchode na nové miesto urobili, bolo zaistenie krajanskej organizácie Čiernohorcko-slovenské priateľstvo. Vždy a všade myslíte na Slovákov a slovenskú vec?

Naše deti sú desiatou generáciou Slovákov narodených mimo Slovensko, učíme ich po slovensky. Manželka Danica je profesorka anglického jazyka a literatúry.

Keď som začal žiť v Podgorici (bývalý Titograd), vysondoval som zopár Slovákov a tí mi dali tipy na ďalších. Tak som sformoval siet' našich ľudí podobných názorov. Ukázalo sa, že potrebujeme organizáciu, ktorá bude združovať Slovákov, Čiernohorcov a Slovanov. Doteraz sme usporiadali viacero podujatí, aby sme zblížili tunajších občanov slovenského pôvodu a zviditeľnili sa ako osobitné etnikum v Čiernej Hore. Zorganizovali sme napríklad dva zájazdy folklórneho súboru SKC Pavla Jozefa Šafárika z Nového Sadu, súboru Krajan Vojvodina, kolektívne plavby po Skadarskom jazere.

Nie je ľahké byť Slovákom v zahraničí? Nežilo by sa vám pri vašich aktivitách a záujmoch lepšie na Slovensku?

Byť Slovákom v zahraničí je mimoriadne zaujímavé, závisí to od uhla pohľadu. Jeden z najvýznamnejších slovenských spisovateľov Martin Kukučín pôsobil na ostrove Hvar v Chorvátsku. Skúsil sa vrátiť na Slovensko, ale nepodarilo sa mu to a napokon po návrate z Južnej Ameriky v Chorvátsku aj zmrel. V jeho dielach badat' život v zahraničí: Dom v strání, Dve cesty, Mat' volá. Myslím si, že ako bolo vtedy, tak je to aj dnes. Som si istý, že vlastenectvo, národomectvo a slovenskú vec je potrebné presadzovať kdekol'vek, na celom svete. Ako už bol povedal otec národa, a bola to mienka azda úplne všetkých národomcov: „Za Boha život, za národ slobodu!“

VILIAM KOMORA

FOTO: ARCHÍV AUTORA A M. S.

Being Slovak Abroad Is Extraordinarily Interesting

Michal Spevák (born in Novi Sad in 1974) is journalist, political scientist, publisher, translator, analyst, former sportsman, organizer of Slovak national and cultural life in Vojvodina, Slovakia and Montenegro. He comes from the ninth generation of Slovak emigrants. He graduated in Journalism at the Faculty of Arts of the Comenius University in Bratislava, he contributed to Slovak newspapers and magazines, and he published several publications. He lives in Montenegro, where he established the organization Montenegrin-Slovak Friendship, with his wife and two sons.

Pomník Slovákom v Kragujevac

na audiencii v Ríme požehnal pápež Ján Pavol II. Analyzujem historické udalosti. V pamäti mi zostala návšteva mesta Kragujevac, v ktorom 2. júna 1918, ku koncu prvej svetovej vojny, popravili slovenských vojakov, príslušníkov 71. pešieho trenčianskeho pluku. Išlo o najväčšiu vzburú v rakúsko-uhorskej armáde. Trvala len niekoľko hodín, no jej dôsledky boli tragicke. Pri potlačení vzbury zahynulo päť vojakov, ďalších 44 popravili. V meste existuje ulica Slovenských